

VALENCIÀ: LENGUA I LITERATURA

1r curs d'ESO

Josep Martines (Coordinador)
Jaume Fornés
Caterina Martínez
Rosabel Roig

Disseny coberta: Nina Lloréns

Il·lustracions i maquetació: Esperança Martínez

© Tabarca Llibres, S.L.

© Josep Martines (coordinador)
Jaume Fornés
Caterina Martínez
Rosabel Roig

I.S.B.N.: 978-84-8025-376-6

Dipòsit Legal: V-757-2015

Edita:

Tabarca Llibres, S.L.
Av. Ausiàs March, 184
Tel.: 963 186 007
www.tabarcallibres.com
46026 • VALÈNCIA

Imprés:

Artes Gráficas Alcoy, S.A.U.

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra sols es pot realitzar amb l'autorització dels seus titulars, llevat de les excepcions previstes per la llei. Si necessita fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra, s'ha d'adreçar a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org).

ÍNDIX

UNITAT 1	QUINA COLLA!	10
UNITAT 2	SORT, SABER, I... GUANYAR!	32
UNITAT 3	RERE UNA PISTA	54
UNITAT 4	LA POR RESPIRA EN TU	78
UNITAT 5	AVENTURA SOBRE LA TERRA	98
UNITAT 6	A TAULA I AL LLIT, AL PRIMER CRIT	126
UNITAT 7	MIRA COM RIU!	150

Índex de Continguts

	I. CONTACTE	II. COMUNICACIÓ	III. LITERATURA
UNITAT 1	QUINA COLLA!	<ul style="list-style-type: none"> • L'entrevista personal • Com és la teua colla d'amics? 	<ul style="list-style-type: none"> • Què és i per a què serveix la literatura?
UNITAT 2	SORT, SABER, I... GUANYAR!	<ul style="list-style-type: none"> • Els concursos • Els textos conversacionals: els qüestionaris, els tests i les enquestes dels concursos. 	<ul style="list-style-type: none"> • El llenguatge literari: els gèneres literaris i els recursos expressius
UNITAT 3	RERE UNA PISTA	<ul style="list-style-type: none"> • Un cas detectivesc • Els textos expositius i descriptius: l'informe 	<ul style="list-style-type: none"> • L'estructura dels textos narratius i els elements de la narració • La novel·la negra
UNITAT 4	LA POR RESPIRA EN TU	<ul style="list-style-type: none"> • Les històries de por • L'espai i els diàlegs dels textos narratius 	<ul style="list-style-type: none"> • Les narracions de terror

IV. SOM IGUALS: SOM DIFERENTS	V. CONEGUEM LA LLENGUA	VI. TALLER DIGITAL	VII. RESUM	VIII. COMPROVACIÓ
<ul style="list-style-type: none"> • Els éssers humans: diversos i iguals 	<p>Lèxic i semàntica</p> <ul style="list-style-type: none"> • La polisèmia • La descripció de persones <p>Morfologia i sintaxi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Les categories gramaticals <p>Fonètica i ortografia</p> <ul style="list-style-type: none"> • L'alfabet: lletres i dígrafs 	<ul style="list-style-type: none"> • Retoc d'imatges • «Paper de regal» en valencià • Pòster digital • Fotonovel·la 		
<ul style="list-style-type: none"> • Els menjars: varietat i diversitat 	<p>Lèxic i semàntica</p> <ul style="list-style-type: none"> • La sinonímia • La precisió lèxica • Els esports <p>Morfologia i sintaxi</p> <ul style="list-style-type: none"> • El substantiu: gènere i nombre • L'adjectiu: gènere i nombre <p>Fonètica i ortografia</p> <ul style="list-style-type: none"> • Els sons [dʒ] i [g] • Les grafies g, j, tg, tj 	<ul style="list-style-type: none"> • Núvol de paraules • Cacera del tresor «Una jornada gastronòmica virtual» 		
<ul style="list-style-type: none"> • Les llengües: la diversitat i la identitat (1) 	<p>Lèxic i semàntica</p> <ul style="list-style-type: none"> • Els estris de la perfecta detectiva • Vocabulari de lladres i policies • L'argot de les novel·les de detectius <p>Morfologia i sintaxi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Els possessius • Els numerals: cardinals, ordinals, partitius i col·lectius <p>Fonètica i ortografia</p> <ul style="list-style-type: none"> • Les grafies x, tx, ig i ix • Els sons de la consonant x 	<ul style="list-style-type: none"> • Novel·la digital gràfica • Miniquest «La volta al món en 80 llengües» 		
<ul style="list-style-type: none"> • Les llengües: la diversitat i la identitat (2) 	<p>Lèxic i semàntica</p> <ul style="list-style-type: none"> • El vocabulari del terror <p>Morfologia i sintaxi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Els pronoms personals forts • Els demostratius • Els quantificadors <p>Fonètica i ortografia</p> <ul style="list-style-type: none"> • Les vocals e i o obertes i tancades 	<ul style="list-style-type: none"> • Cartell de cinema digital • Pòster «Literatura en la nostra llengua» • Vídeo «Llegim en la nostra llengua» 		

	I. CONTACTE	II. COMUNICACIÓ	III. LITERATURA
UNITAT 5	AVENTURA SOBRE LA TERRA	<ul style="list-style-type: none"> • Els rècords als últims confins de la Terra • Els textos descriptius: el paisatge 	<ul style="list-style-type: none"> • La descripció literària i els recursos literaris de la descripció
UNITAT 6	A TAULA I AL LLIT, AL PRIMER CRIT	<ul style="list-style-type: none"> • Els anuncis publicitaris 	<ul style="list-style-type: none"> • La poesia • Les lleis mètriques
UNITAT 7	MIRA COM RIU!	<ul style="list-style-type: none"> • Els textos conversacionals: els diàlegs del còmic 	<ul style="list-style-type: none"> • Els textos conversacionals literaris: el text teatral

IV. SOM IGUALS: SOM DIFERENTS	V. CONEGUEM LA LLENGUA	VI. TALLER DIGITAL	VII. RESUM	VIII. COMPROVACIÓ
<ul style="list-style-type: none"> La història: la memòria de qui som 	<p>Lèxic i semàntica</p> <ul style="list-style-type: none"> El paisatge Topònims i gentilicis <p>Morfologia i sintaxi</p> <ul style="list-style-type: none"> L'estructura de l'oració simple Els adverbis i les locucions adverbials Les preposicions <p>Fonètica i ortografia</p> <ul style="list-style-type: none"> Síl·laba i accentuació Regles d'accentuació Diftong i hiat 	<ul style="list-style-type: none"> Galeria fotogràfica en línia «On visc» Miniquest «El País Valencià. Un viatge de contrastos» 		
<ul style="list-style-type: none"> Les tradicions (1): del passat cap al futur 	<p>Lèxic i semàntica</p> <ul style="list-style-type: none"> Les frases fetes El menjar <p>Morfologia i sintaxi</p> <ul style="list-style-type: none"> L'orde dels mots en l'oració simple. La concordança subjecte-verb El verb. Les conjugacions. Les formes del mode indicatiu: present, passat i futur <p>Fonètica i ortografia</p> <ul style="list-style-type: none"> L'accent diacrític L'apostrofació i la contracció 	<ul style="list-style-type: none"> Avatar poeta Poesies visuals Anunci publicitari digital 		
<ul style="list-style-type: none"> Les tradicions (i 2): les paraules 	<p>Lèxic i semàntica</p> <ul style="list-style-type: none"> Les frases fetes Frases per a l'expressió de l'alegria i la tristor Les onomatopeies El motor <p>Morfologia i sintaxi</p> <ul style="list-style-type: none"> Els verbs irregulars El condicional El subjuntiu L'imperatiu <p>Fonètica i ortografia</p> <ul style="list-style-type: none"> La essa sonora [z] i la essa sorda [s] 	<ul style="list-style-type: none"> Còmic digital Refrany visual Miniquest «Les rondalles i els contes populars» 		

QUINA COLLA!

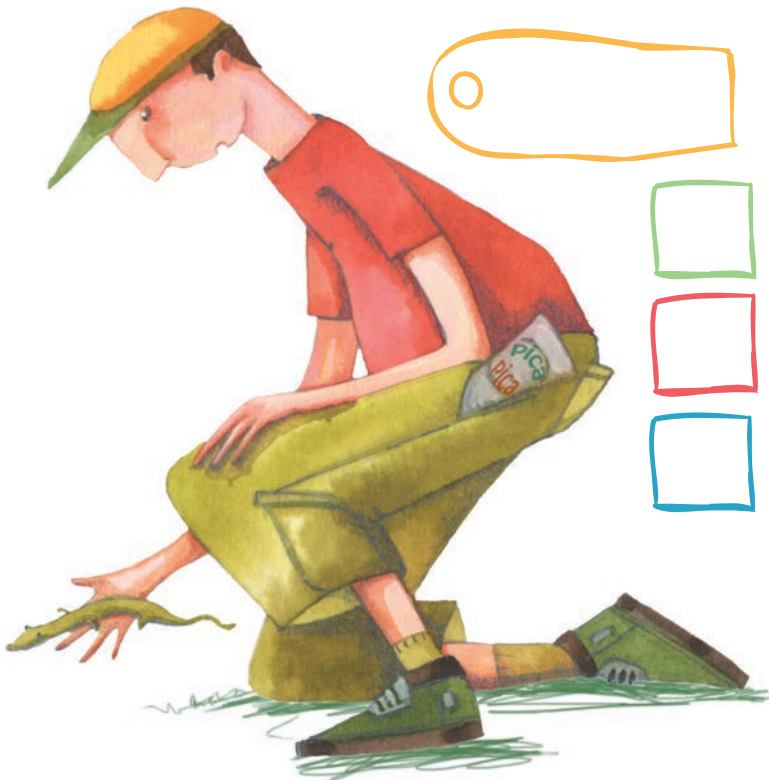
1. Observeu aquests personatges de la colla de L'espardenya i completeu el seu perfil amb una paraula de cada color de les que hi ha a les etiquetes.

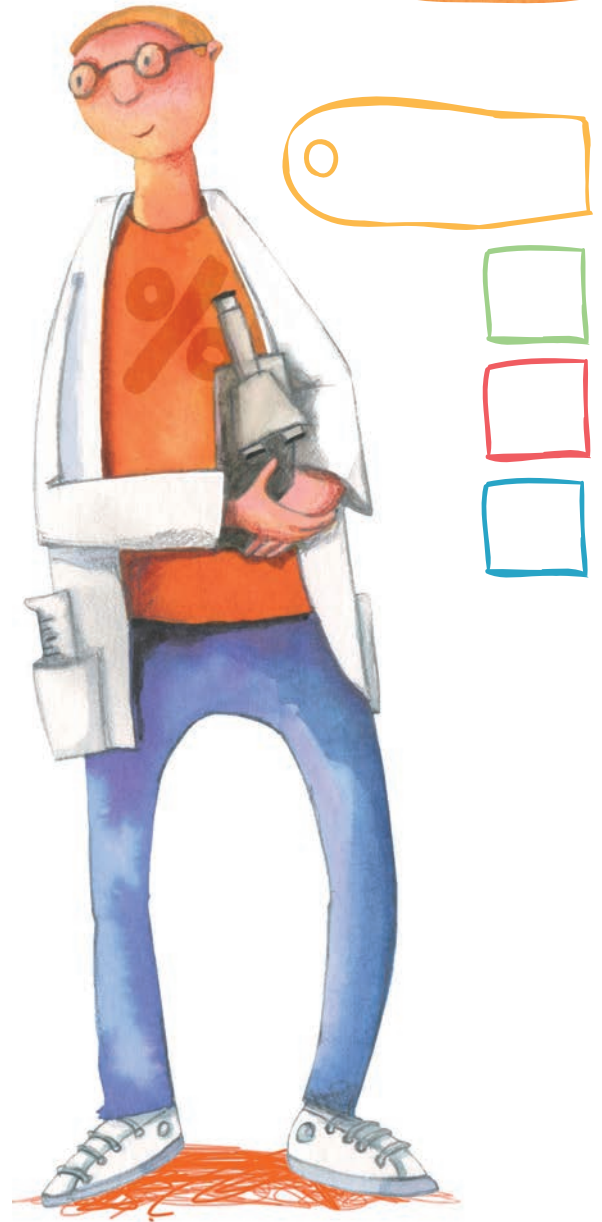
el líder el llest
el bromista
la imprescindible

presumit graciós
hiperactiva tímid

el Xufa el Xuli
la Quinacanya
el Setciències

montanyisme bàsquet
música rock
experiments científics

2. Parlem-ne:

- a) A qui heu donat el paper de líder d'aquesta colla? Per què? Qui deu ser el o la segona líder?
- b) Quin color tenen les etiquetes dels malnoms o àlies? I els gustos i les aficions? Explica com has triat cada etiqueta?
- c) Les etiquetes que van en roig diuen un tret del caràcter de cadascun dels membres. Pots justificar per què?
- d) Quins objectes ens permeten saber qui és el més bromista? Quins altres objectes o detalls t'han ajudat a completar el perfil de cada personatge?
- e) Amb qui t'identifiques més? Aquests personatges et recorden algú que tu coneixes?
- f) Quina peça de roba els identifica o uneix a tots? Té alguna cosa a veure amb el nom de la colla?
- g) I tu, tens alguna colla? Teniu algun nom? On? Des de quan aneu junts? A l'estiu o en vacances, tens una altra colla?
- h) On acostumeu a anar? Què hi feu?

LA COLLA D'AMICS

1. Què és una colla d'amics? Llegiu les definicions següents i discutiu quines us semblen més encertades.

- a) «És com una banda, una tribu o alguna cosa així, m'entens? Per exemple, la meua xicota és de la colla dels *punk* i el meu veí és un *otaku*».
- b) «Són unes quantes persones que van juntes per alguna cosa».
- c) «Un conjunt de xics i de xiques amb les quals t'ho passes bé i que t'ajuden».
- d) «És una colla d'amics que comparteixen moltes coses: edat, origen, estudis, lloc de residència, aficions esportives, estil de música, maneres de vestir, llenguatge, gestos, logotips, llocs de lleure, idees i opinions...».
- e) «És com un club de fans... que tenen en comú moltes coses».

L'ENTREVISTA PERSONAL

Per conèixer una persona, podem observar el seu físic; a més a més, hi ha altres dades que ens ajudaran a determinar la seua personalitat, com ara, la roba que duu, el seu posat, la manera com parla i actua, etc.

Entre els diferents tipus de textos que ens ajuden a definir el perfil d'una persona hi ha l'**entrevista**.

L'**entrevista personal** és un tipus de text conversacional, basat en un intercanvi d'informació i en el qual un entrevistador interroga una persona. El contingut de les preguntes depèn del tema de què tracte la conversa. L'entrevista és un gènere textual característic, sobretot, dels mitjans de comunicació, dins l'àmbit periodístic.

2. Fem colles a la classe! Per parelles, entrevisteu quatre companys o companyes de la classe amb els quals formariu un grup. Feu-los aquestes preguntes i anoteu les respostes en un full com el del model.

COM SERIA LA TEUA COLLA D'AMICS?

1. Quins serien els membres de la colla? (Digues el nom de quatre companys o companyes)

2. Algun d'ells o d'elles, té cap malnom o àlies? Quin?

3. Què tenen en comú aquests companys? (Digues tres trets)

4. Demana'ls informació sobre els aspectes següents. Anota tot el que consideres més important.
 - Es reuneixen normalment a...
 - Els videojocs que més els agraden són...
 - Rebem, si fa no fa, la mateixa setmanada.
 - Els agrada la música...
 - S'identifiquen amb símbols com...
 - L'esport que practiquen és el...
 - Són internautes
 - Vesteixen com...
 - Els colors que més s'estimen són...
 - Els gestos que els caracteritzen són...
 - Fan servir paraules com ara...
 - Fan els deures cada dia
 - Tenen el mateix horari per a tornar a casa
 - Són divertits
 - Respecten les normes
 - Saben guardar secrets
 - Són bons amics
 - Fan malifetes, bromes pesades...

5. Qui de tots o de totes seria el/la líder?

6. Quina d'aquestes qualitats té o hauria de tenir el líder?

☐ popularitat	☐ coratge	☐ peresa
☐ orgull	☐ optimisme	☐ credibilitat
☐ sociabilitat	☐ autoritarisme	☐ atractiu
☐ entusiasme	☐ nerviosisme	☐ tímidesa
☐ seguretat	☐ sinceritat	☐ paciència
☐ intel·ligència	☐ comprensió	☐ imaginació

7. Quines altres qualitats hi afegiries per al perfil del líder?

8. Quin nom li posariu a esta colla d'amics?

3. Per parelles, presenteu oralment el grup d'amics que heu format a classe. Feu-ho seguint aquest esquema d'exposició.

✓ EL NOSTRE GRUP ESTARIA FORMAT PER:

.....

✓ TENEN EN COMÚ:

.....

✓ EL/LA SEU/SEUA LÍDER SERIA:

.....

✓ LES QUALITATS QUE MÉS EL CARACTERITZEN SÓN:

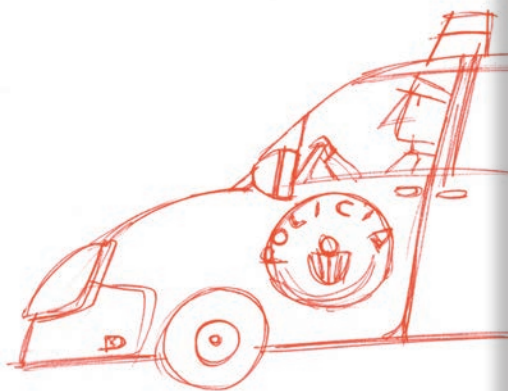
.....

✓ AQUEST GRUP ES DIRIA:

.....

✓ I ENS AGRADARIA FORMAR PART D'AQUEST GRUP PERQUÈ:

- Fan pinya, són inseparables.
- Ens agrada com es comporten.
- S'ho passen d'allò més bé.
- Confien els uns en els altres.
- S'ajuden en els moments més difícils.
- Tenen un projecte en comú.
- Són una part important de la nostra vida.
- Ens acceptem com som.

LECTURA. De segur que han eixit uns grups ben divertits. Però... no és sempre així; escolteu i llegiu la història de la colla del Toni Duran i ho veureu.

Toni Duran

Els senyors Duran semblaven desesperats quan em van rebre al seu pis. El seu fill, Toni, és un dels meus companys de curs, que va de *killu*, amb cabells de punta, cigarret a la boca i cara de pomes agres.

5 –Estem molt amoïnats –va dir el senyor Duran–. A casa, tenim discussions contínues, quan no és per una cosa, és per una altra.

–Tenim por que les males companyies el facen malbé –va afirmar la mare–. Vol sortir a tota hora, no estudia, es passaria la vida al carrer o xatejant, quasi l’hem de lligar a la cadira perquè faça els deures i estudeie...

10 No va ser gaire difícil investigar la vida del Toni Duran. Jo ja sabia què feia el xic a classe i al pati. Per esbrinar en què esmerçava el temps lliure, només el vaig haver de seguir un parell de dies.

Realment, es feia amb els pitjors de la classe: el Caparrut, el Boines i el Cabrajoja. Un trio com per a arrancar a córrer. Porros i cerveses al parc i bromes pesades als vianants, i alguna cursa acaçant xiques del col·le de monges. I, sobretot, llargues converses sobre com eren els pares, de pallisses.

15 Vaig poder sentir el Toni queixant-se per activa i per passiva de com tenia sempre els pares damunt, ofegant-lo, amargant-li la vida.

Ja pensava redactar un informe superficial quan, al tercer dia de seguiment, un divendres, vaig trobar la colla del Caparrut una mica més animada que altres vegades. Volien robar una ampolla de vodka de la botiga de la benzinera.

20 Ho vaig veure des de l’exterior, mirant a través de les finestres les evolucions de la colla pels passadissos del súper, les seues mirades furtives i els gestos ràpids, d’amagar l’ampolla davall el gec. També vaig copsar el nerviosisme del Toni Duran, que no era partidari d’aquella malifeta.

25 Des del meu observatori, vaig veure també com arribava aquell cotxe de la policia per carregar benzina i com en baixaven dos agents i s’estiraven amb mandra. I, voleu que us diga una cosa? Vaig apadrinar el Toni Duran. Quan segueixes una persona i et converteixes en la seua ombra, ja sembla que formeu part de la família, no pots permetre que l’enxampe la policia així com així.

30 De manera que em vaig preparar i, quan els tres predelinqüents sortien corrents i es disparaven les alarmes, i els policies els fotien l’ull damunt i començaven les corredisses, jo estava en disposició d’agafar el Toni Duran pel clatell i endur-me’l cap allà on sabia que no ens seguirien. L’enrenou es va allunyar de nosaltres, cap enllà on el Caparrut i els seus havien emprés la fugida i el Toni Duran i jo ens vam quedar amagats entre uns contenidors.

–Osti, nano –el vaig renyar–. Com se t’acut embolicar-te amb aquests brètols? Et fotran en un embolic, que no ho veus? Sí que ho veia. I movia el cap, apesarat.

35 –És que pateixen molt –em va dir–. No ho tenen fàcil. Són de famílies desestructurades...– Em va mirar i va afegir, amb molt de sentiment–: els seus pares no els cuiden, com a mi em cuiden els meus, saps? Vaig fer constar aquella frase en l’informe.

Fragment adaptat pels autors d’Andreu Martín Farrero

De 12 a 16 anys De 16 a 18 anys, dins Familiaforum.com

5. Cerca al text les paraules subratllades i relaciona-les amb les definicions següents.

- a) Pinta, brivall.
- b) Preocupats per alguna cosa.
- c) Investigar la veritat d'una cosa.
- d) Gastar esforços en alguna cosa.
- e) Corrent darrere d'algú per atrapar-lo.
- f) Peça de vestir llarga fins una mica més avall de la cintura i amb mànegues.
- g) Agafar al vol, entendre.
- h) Peresa.
- i) Agafe, detinga.
- j) Persona que fa malifetes, sense escrúpols.
- k) Ficar-se en una situació perillosa i difícil.
- l) Bescoll.
- m) Soroll.

6. Respon oralment.

- a)* Com es diuen els membres d'aquesta colla o grup? Com es comporten habitualment?
- b)* Qui són els senyors Duran i per què estan preocupats?
- c)* De què es queixa Toni constantment?
- d)* Qui el vigila de prop? Per quin motiu?
- e)* Què fa el grup de la colla dels Caparruts a la benzinera?
- f)* Com acaba aquesta malifeta?
- g)* Quin atenuant fa servir el detectiu per a defensar el Toni?

RECERCA I EXPRESSIÓ

7. Trieu una opció:

- a)* Feu un mural amb fotos dels grups que s'han format a la classe.
- b)* Feu una samarreta amb el logotip del grup.
- c)* Feu una cançó acompanyada d'alguna coreografia sobre el grup.

QUÈ ÉS I PER A QUÈ SERVEIX LA LITERATURA?

1. Què et suggereixen aquestes imatges? Observa-les i respon les preguntes següents.

- Has anat mai a una fira de llibres?
- Quin és el dia del llibre i de la rosa?
- Coneixes la llegenda de Sant Jordi? Per què aquest dia se celebra una festa literària?
- Què és un llibre electrònic?
- Els trobadors eren els compositors de cançons de l'època medieval. Saps si acompanyaven les seues composicions amb música?
- Sabries dir com continua aquest vers «No hi havia a València...»?
- Has llegit alguna d'aquestes novel·les?
- Coneixes algun d'aquests escriptors?

2. Fes aquestes preguntes a quatre companys, anota les respostes al quadern i exposa-les oralment a la resta de la classe.

a) Què és per a tu la literatura?

b) Per a què serveix?

c) Quina forma pot tenir la literatura?

d) Qui fa la literatura?

e) On podem trobar la literatura?

3. I ara..., llegeix la resposta que un professor de literatura, Eduard Ribera, dona als seus alumnes sobre aquesta pregunta.

Per a què serveix la literatura?

«La literatura té a veure amb el plaer i no amb l'obligació. La literatura és embadocar-se amb les formes que adquireixen els núvols. La literatura és contemplar com passa l'aigua d'un rierol. La literatura és la flor d'un ametller després de l'hivern cru. La literatura és l'enyorança d'una mare morta. La literatura és la màgia d'una paraula ben dita... La literatura serveix per a entendre que la vida és absolutament inintel·ligible... Per a sentir que som vius encara...».

L'escriptori. Espai literari d'Eduard Ribera

4. I tu, què en penses? Has trobat respostes com aquesta o de semblants en l'entrevista que has fet als teus companys? Digues-les de viva veu.

5. Tria d'aquest llistat cinc adjectius que expliquen com pot ser la literatura.

emocionant

avorrida

subjectiva

infantil

sincera

creativa

popular

valenciana

oral

descriptiva

dialogada

anònima

juvenil

atractiva

sentimental

espontània

digital

elaborada

commovedora

romàntica

narrativa

francesa

La **literatura** és l'art de produir un plaer emocional i estètic mitjançant la paraula. També fem servir el mot *literatura* per a designar el conjunt d'obres literàries d'una època o d'un país, d'una llengua o d'una cultura. Així ho fem quan parlem de literatura de l'edat mitjana, de literatura romàntica, de literatura castellana, anglesa, francesa o catalana, posem per cas.

La lectura i la literatura són dues activitats relacionades estretament. La cultura literària no és tan sols informació sobre l'època en què es va produir una obra o va viure un autor, sinó que també consisteix a descobrir els seus textos, comprendre'ls i, sobretot, gaudir-ne. La literatura serveix a l'**autor** per a expressar les seues idees i els seus sentiments, per a parlar de la societat en què viu, per a descriure i contar les vivències que ha experimentat o ha imaginat. La literatura permet al **lector** descobrir mons nous, costums nous i altres maneres de pensar i conèixer-se a si mateix i la seua pròpia cultura. La literatura ens permet, doncs, comprendre la realitat que ens envolta i ens capacita per a **somniar** altres vides i altres mons.

6. Si parlem de gustos literaris, quin tipus de literatura creus que agradarà als de la colla de *L'espardenya*? Per parelles, feu frases com aquesta que expliquen els seus gustos literaris. Trieu-ne una de les opcions.

novel·la negra o policíaca - *poesia* - *novel·la d'aventures*
novel·la històrica - *novel·la de ciència ficció*

Ex.: *El Xuli deu estimar-se, sens dubte, les històries de por*

✓ El Xufa deu estimar-se més... ✓ La Quinacanya... ✓ El Setciències...

RECERCA I EXPRESSIÓ

7. Per parelles, feu un mural sobre tot el que heu vist en aquest apartat a l'entorn de la literatura; hi poden aparèixer definicions, paraules, noms d'autors i d'autores i els títols d'alguna de les obres més rellevants de la literatura de tots els temps.
8. Cerca a la biblioteca de ta casa tres textos literaris; anota el títol i l'autor/a que els ha escrit.
9. I a la fi, fes una frase personal que explique de manera atractiva, commovedora i emocionant què és la literatura i per a què serveix.

Per ex.:

1. *La literatura és l'art que fa servir la paraula escrita com a instrument i ho fa amb una intenció estètica.*
2. *La literatura és un conjunt d'obres literàries d'una època o d'un país, d'una llengua o d'un poble.*
3. *La literatura és...*

ELS ÉSSERS HUMANS: DIVERSOS I IGUALS

Quan mirem la gent que ens envolta, a vegades, no ens adonem d'un fet ben important. Totes les persones **compartim** moltes coses: ens assemblem molt. Som **éssers humans**: som capaços de **comunicar**-nos (amb paraules, amb gests...); som capaços de **commoure**'ns pels sentiments (amor, solidaritat, ràbia...); som capaços de **pensar**, d'**imaginar**, de **crear**... Tots necessitem viure en **llibertat** i respectar els **drets** dels altres i que ens respecten els nostres.

Més d'una volta ens passa desapercebut un altre fet també molt important: tots som, alhora, **diferents**; vestim, mengem, pensem, parlem, ens divertim, saludem... de maneres, a voltes, molt diferents els uns dels altres.

En les societats democràtiques, els ciutadans tenen **dret de ser diferents** i de preservar la seua diferència, les seues particularitats, com a persones **individuals** i com a membres d'una **col·lectivitat**.

1. Observa't tu mateix/-a. Durant una estona pensa quines coses et fan ser tu mateix o tu mateixa, diferent dels teus amics i de la gent que t'envolta. Pensa, per exemple, en la teua manera de vestir, en les coses que t'agraden (menjars, esports, pel·lícules, llibres, aficions, roba i estètica...), en les experiències que has tingut en la teua vida que són originals o particulars (viatges, accidents, premis...), etc. Fes-ne una llista (de cinc a deu coses).
2. Aplegueu-vos per parelles o en grups de tres o quatre companys i expliqueu-vos aqueixes coses que us fan diferents a cadascun de vosaltres.
3. Després feu una llista de totes les coses que teniu en comú.

Com hem dit, les persones som **individualment** diferents les unes de les altres; i, alhora, som iguals o semblants en moltes coses. Així mateix, totes les **societats** humanes comparteixen (o haurien de compartir) molt: uns **mateixos drets** i unes **mateixes necessitats bàsiques** (alimentació, afecte, llibertat...) i, alhora, presenten característiques que les fan **diferents** o, a voltes, úniques.

4. Hi ha a la classe un company o una companya que prové d'un altre país? Què sabeu de la gent d'aqueix país? Si no en sabeu massa coses, demaneu al vostre company o companya que us explique: on és aqueix país, quants habitants té, quina o quines llengües s'hi parlen, quin tipus de menjar és el més corrent, com s'hi diverteix la gent, com vesteixen, quins esports els agraden...
5. Ara pensem en nosaltres: els valencians. Fes una llista de coses que penses que són característiques de nosaltres. Després, ajunta't amb un company o companya i contrasteu la llista.

Les persones i el grups humans (pobles, països, nacions...) han de tenir els mateixos drets. Entre aquests drets hi ha el de mantenir les seues característiques **personals** i **col·lectives** (costums i tradicions, llengua, cuina, festes, institucions polítiques, esports, etc.) Tots aquests elements són una riquesa per a tota la humanitat. En cada unitat d'aquest llibre hi haurà un capítol en què parlarem sobre aquestes qüestions.

LÈXIC I SEMÀNTICA

LA POLISÈMIA

Sovint les paraules tenen més d'un significat, és a dir, són **polisèmiques**. Per exemple, si busquem al diccionari la paraula *cap* veurem que té, entre altres significats, els següents:

- a) 'part superior del cos' (*Em fa mal el cap*)
- b) 'negació d'una quantitat' (*D'acudits, no se'n sap cap*)
- c) 'persona que ocupa un lloc de responsabilitat' (*La cap d'estudis vol que vages al seu despatx*)
- d) 'en direcció a' (*Vine cap ací*)
- e) 'punta de terra que entra dins la mar' (*Viu prop del cap de l'Horta*)

1. Explica els significats diferents que tenen les paraules en cursiva en les frases següents. Consulta el diccionari si cal.

- a) 1. Carme estudia *trompa* al conservatori.
2. L'elefant té una *trompa* molt característica.
3. Aquell borratxo té una *trompa* que no s'aguanta.
- b) 1. Ha fet una *marca* a la taula de la classe on s'asseu.
2. Jaume només es posa espadenyes esportives de *marca*.
- c) 1. La prova automobilística tenia previst eixir de Dénia i arribar al *coll* de Rates a mitjan matí.
2. Em fa mal el *coll*.
- d) 1. Els pescadors han llançat la *xarxa* i han capturat bona cosa de peix.
2. El correu electrònic funciona perquè la *xarxa* connecta tots els ordinadors entre si.

2. Relaciona les paraules següents amb els dos significats que millor convinguen. En acabar escriu una frase amb cadascun dels significats.

- a) Atifell que s'empra per a contenir i transportar líquids
- b) Exercici matemàtic
- c) Individu d'un poble germànic que envaí l'Imperi Romà
- d) Intervenció mèdica
- e) Temps actual
- f) Peça que cobreix i defensa el cap
- g) Recipient de vidre
- h) Regal

1. casc

2. operació

3. got

4. present

3. Busca al diccionari les paraules polisèmiques següents i escriu una frase amb cadascun dels significats que pugua tenir.

a) *serra*

b) *ratolí*

c) *memòria*

d) *pilota*

LA DESCRIPCIÓ DE PERSONES

En la descripció de persones fem servir **adjectius qualificatius**, que expliquen com són aquestes persones físicament (l'aspecte del seu cos) o psicològicament (la seua manera de ser, de pensar, de comportar-se...).

4. Classifica els adjectius següents al lloc que corresponga.

- alegre • estret/estreta • net/neta • alt/alta • expressiu/expressiva • ordenat/ordenada
 ample/ampla • feliç • antiquat/antiquada • fort/forta • prim/prima • baix/baixa
 gran • quadrat/quadrada • blau/blava • gros/grossa • redó/redona • bonic/bonica
 infeliç • ros/rossa • castany/castanya • llarg/llarga • brut/bruta • cuidat/cuidada
 lleig/lletja • seriós/seriosa • curt/curta • llis/llisa • simpàtic/simpàtica
 divertit/divertida • menut/menuda • trist/trista • dolç/dolça • modern/moderna
 viu/viva • dur/dura • moreno/morena • elegant • negre/negra

LA CARA	ELS ULLS	EL NAS	EL CABELL	L'ASPECTE GENERAL	EL CARÀCTER	LA ROBA

5. Quins d'aquests adjectius s'adiuen amb la personalitat del Toni Duran, el protagonista de la lectura de la pàgina 15.

- rialler • seriós • malfaener • rocker • setciències • refinat
 descurat • cridaner • esportiu • formal • elegant • intel·ligent
 estrafolari • bufó • brètol • discret • espavilat • prim • fort

6. *Qui és?*

Aplegueu-vos per equips. Trieu tres persones famoses (històriques o actuals) i fotografies seues. Jugueu uns equips contra els altres a descobrir quins personatges ha triat cada equip. Tan sols es poden fer preguntes, la resposta de les quals siga *sí* o *no*.

MORFOLOGIA I SINTAXI

LES CATEGORIES GRAMATICALS

Les **categories gramaticals** són els tipus o classes de paraules d'una llengua. Les categories gramaticals són el **nom**, el **pronomen**, l'**adjectiu**, els **determinants**, els **quantificadors**, el **verb**, l'**adverbi**, les **preposicions** i els **nexes**.

- a) **Noms** o **substantius**, com ara *amic, colla, policia o pares*. Són paraules que designen persones, animals, coses, idees i sentiments. Hi ha noms **propis** (*Toni, Vicent o Penya-golosa*) i noms **comuns** (*cançó, amagatall o matalaf*).
- b) **Pronoms**, com ara *nosaltres, tu, li, s', ho o ens*. Són paraules que poden substituir un nom, un adjectiu, un adverbi o tota una frase.
- c) **Adjectius**, com ara *verd, ample, brètol, malfaener, lleig o tendre*. Són paraules que acompanyen els noms i ens diuen com són, els **qualifiquen**.
- d) **Determinants**: són els **articles** determinats i indeterminats (*el veí; un cotxe*), els **possessius** (*la seua gosseta; son pare*), els **demonstratius** (*aquestes (o estes) xiques*). Són paraules que acompanyen el nom i concreten el seu significat i ens informen del gènere i del nombre.
- e) **Quantificadors**: són els **numerals** (*quatre taronges, cinqué curs, un quart de litre, el doble de temps*), els **quantitatius** (*molt de pa, gens de vi, molts llibres, poques cases*) i els **indefinites** (*alguns amics, cap dona*). Són paraules que acompanyen el nom i el quantifiquen.
- f) **Verbs**, com ara *córrer, heu alçat, va eixir o conduïm*. Són paraules variables que informen d'allò que fa algú o d'allò que succeeix a un subjecte.
- g) **Adverbis**, com ara *ràpidament, demà, ací, no o potser*. Són paraules que modifiquen el significat d'un verb, d'un adjectiu o d'un altre adverbi i que indiquen la manera, el temps, el lloc o la modalitat.
- h) **Preposicions**, com ara, *a, en, de, des de, cap o sense*. Són paraules invariables que serveixen per a relacionar uns elements amb altres dins l'oració.
- i) **Nexes**, com ara, *i, o, perquè*. Són paraules invariables que serveixen per a unir elements de la mateixa categoria o parts independents de la mateixa oració.

7. Digues la categoria gramatical a què corresponen les paraules subratllades de les frases següents.

- a) Els senyors Duran semblaven molt desesperats.
 b) No tenim gens de por que les males companyies el facen malbé.
 c) Els seus pares li estaven sempre damunt.
 d) El Toni Duran i jo ens vam quedar amagats entre uns contenidors.
 e) Vaig fer constar aquella frase en l'informe.

8. Torna a escriure les frases següents substituint les paraules subratllades per unes altres que corresponguen a la mateixa categoria gramatical.

P. ex.: *Carme ha tret un excel·lent en l' examen*
Nom (propi) + verb + determinant + nom + preposició + determinant + nom:
Jordi ha tret un notable en la competició.

- a) M'han regalat unes espartenyas esportives.
 b) L'autobús de l'institut ha xocat contra un fanal.
 c) El nou jugador del València és un crac.
 d) Tinc dues cosines bessones.

9. Escriu frases que corresponguen a les categories gramaticals ordenades de la manera següent, tal com apareix a l'exemple.

Exemple: *Nom (propi), verb, preposició, nom, preposició, nom*
Maria juga a pilota amb Joan.

- a) Pronom, adverbi, pronom, verb, preposició, determinant, nom
 b) Verb, adverbi
 c) Determinant, nom, adjectiu, verb, determinant, nom
 d) Quantificador, nom, verb, quantificador, nom

10. Completa aquestes frases amb paraules que pertanyen a la categoria gramatical que s'indica entre parèntesis:

- a) (ARTICLE DEFINIT) 23 (PREPOSICIÓ apostrofada) abril se celebra el Dia del Llibre.
 b) (PREPOSICIÓ) Sant Jordi m'han regalat (QUANTIFICADOR) llibres (NEXE) una rosa.
 c) (ARTICLE DETERMINAT) trobadors eren els compositors de cançons de l'època (ADJECTIU QUALIFICATIU).
 d) Totes les persones compartim (QUANTIFICADOR QUANTITATIU) coses.
 e) Tots necessitem viure en llibertat i respectar els (NOM) dels altres i que ens respecten els (POSSESSIU).
 f) Has anat (ADVERBI) a una fira de llibre?

FONÈTICA I ORTOGRAFIA

L'ALFABET: LLETRES I DÍGRAFS

L'alfabet o abecedari és el conjunt de lletres que s'empren per a escriure els sons d'una llengua. El nostre alfabet consta de vint-i-sis lletres.

a (a): *aigua*; **b (be)**: *beure*; **c (ce)**: *cançó, cendra*; **d (de)**: *dins, perd*; **e (e)**: *elefant, guerra*; **f (efe o efa)***: *ficar*; **g (ge)**: *gerani, got, gínjol*; **h (hac)**: *home*; **i (i)**: *niu*; **j (jota)**: *juliol, penjar*; **k (ca)**: *kàiser*; **l (ele o ela)***: *pèl*; **m (eme o ema)***: *mos, pam*; **n (ene o ena)***: *nom, fan*; **o (o)**: *dos, cos*; **p (pe)**: *cap, puc*; **q (cu)**: *quinze*; **r (erre o erra)***: *raïm, ciri*; **s (esse o essa)***: *sense, pes, casa*; **t (te)**: *tros, nit*; **u (u)**: *ou*; **v (ve)**: *venir*; **w (ve doble)**: *web, kiwi*; **x (ics)**: *xut, xarop, exercici, taxi*; **y (i grega)**: *whisky*; **z (zeta)**: *zero, ximpanzé*.

També hi ha la lletra **ç (ce trencada: puça)**: es tracta de la lletra **c** modificada. Les lletres **k** i **w** només apareixen en paraules d'origen estranger. La lletra **y** només apareix com a part del dígraf **ny (muntanya)** o sola en paraules d'origen estranger.

A més a més, en el sistema d'escriptura també hi ha els **dígrafs** (com la **tx** de *clòtxina*) i les **lletres compostes** (com el cas de la **tl** o **til** d'*ametlla* o *ametlla*).
gu (aigua); **qu (torque, qu)**; **ig (lleig)**; **tx (clòtxina)**; **tg (fetge)**; **tj (corretja)**; **l·l (col·legi)**; **tl (vetllar)**; **tl (enrotllar)**; **ll (llum, full)**; **tm (setmana)**; **tn (ètnic)**; **ny (senyal, enguany)**; **rr (córrer)**; **ss (sessió)**; **tz (dotze)**; **ix (cuixa)**; **ch (March, que es llig com a [k])**

* Antigament, el nom de les lletres *f, l, m, n, r* i *s* era *ef, el, em, en, er* i *es*.

11. Lletreja els noms següents.

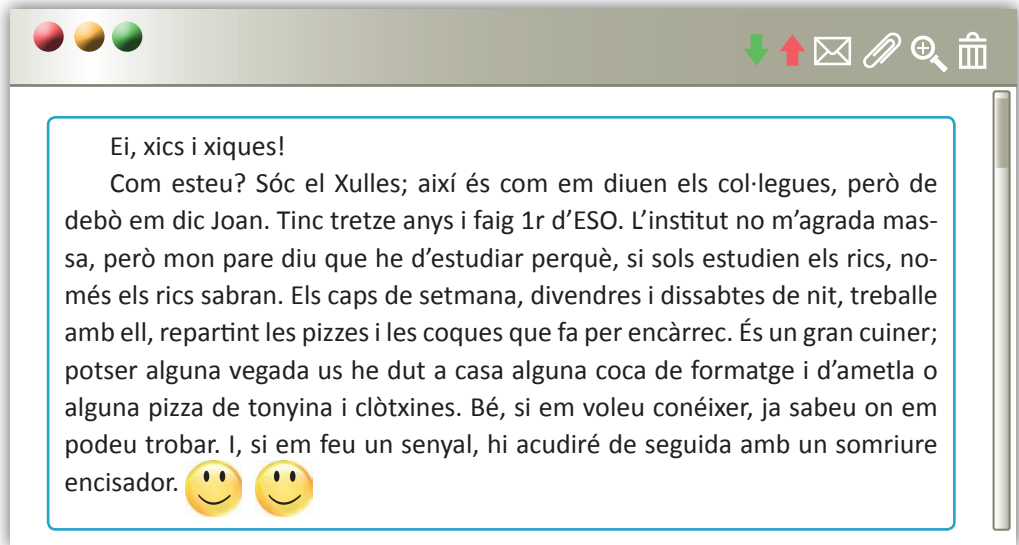

12. Fes el teu abecedari amb les inicials de les paraules que més t'agraden i que comencen per cadascuna de les lletres de l'alfabet.

13. Ordena alfabèticament les paraules de cada grup.

- a) entremaliat, espavilat, amoïnat, net, prim, brètol, mandrós
- b) fira, biblioteca, escriptor, lector, llibreria, novel·la, vers
- c) correquita, policia, cantonada, lladre, acaçar, fugida, embolic
- d) emocionant, anònima, tradicional, commovedora, sentimental, creativa, digital
- e) genoll, coll, turmell, colze, canell, polze, front

14. Subratlla els dígrafs i lletres compostes del text següent.

15. Completa les paraules del text següent amb les lletres o els dígrafs que corresponguen en cada cas i sabràs què ens conta Quinacanya.

Entre els dies tre__e i se__e de mar__ s'han __elebrat a l'institu__ les __ornades Culturals. En__any hi ha ha__ut ta__ers de tota mena: de maquilla__e, de ba__s de saló, d'impre__ió de sama__etes, de cuina e__òtica, de nu__os i lla__os... Però sobretot han tingut mol__ è__it les competi__ions esporti__es i el torne__ d'es__acs. L'e__ip de __àsquet mixt de primer A ha gua__at al de primer de ba__illerat: tota una demostra__ió de com l'engi__ pot vén__er la for__a! __ordi s'ha fet una ferida molt lle__a al col__e i Ro__er s'ha tor__ut un turme__, però l'e__pectacle ha sigut un go__.

16. Dictat. Escriu al dictat el text anterior.

Comencem aquesta aventura digital. A la fi de cada tema et plantejarem noves tasques amb les quals treballaràs amb recursos digitals per tal de crear, dissenyar, cercar i esbrinar.

Et plantejem ara unes tasques senzilles amb les quals obtindràs imatges i que podràs utilitzar al llarg del llibre.

Entra a <http://www.tabarcallibres.com/digital> i cerca aquestes tasques al TALLER DIGITAL de 1r d'ESO.

Activitat 1: RETOC D'IMATGES

TASCA: edita una imatge digital.

Agafa una fotografia que hages fet tu i modifica-la.

El que has de fer:

1. Pren una foto original feta per tu.
2. Entra en l'aplicació web per editar-la. Si no coneixes cap aplicació (o *app*), a la web te n'indiquem algunes senzilles d'utilitzar.
3. Desa la imatge per utilitzar-la quan consideres.

Activitat 2: «PAPER DE REGAL» EN VALENCIÀ

TASCA: crea una imatge amb un missatge escrit.

A la web t'expliquem com es pot crear una imatge semblant a aquesta.

El que has de fer:

1. Entra a la web indicada, escriu el text i tria el model (color i tipus de lletra).
2. Fes una captura de pantalla, per desar-la com una imatge; també pots imprimir-ho en tot un full com si fos paper de regal... en valencià!

Activitat 3: PÒSTER DIGITAL

TASCA: us proposem que feu un pòster sobre la diversitat humana.

Serà un pòster digital amb una fotografia, una paraula clau i una breu reflexió i semblant a aquest:

El procés el detallem a la web i serà fonamentalment:

1. Fer un esborrany del pòster sobre paper.
2. Seguir els passos de l'aplicació web.
3. El resultat serà un pòster digital.

Activitat 4: FOTONOVEL·LA

TASCA: us proposem que feu en grup una fotonovel·la en la qual conteu una història breu inventada o alguna anècdota que us haja passat.

A la web us mostrem exemples i el procés detallat. De forma resumida, aquest serà:

1. Acordar amb el grup el tema de la història que contareu.
2. Heu de fer un guió.
3. Fer les fotografies.
4. Feu la fotonovel·la digital seguint les instruccions de la web.
5. A classe podeu fer «una sessió de cinema».

COMUNICACIÓ

L'**entrevista personal** és un text conversacional i periodístic basat en un intercanvi d'informació en què un entrevistador –o un periodista– interroga una persona amb la finalitat de determinar els trets més rellevants del seu caràcter, aconseguir informació sobre algun tema, etc.

LITERATURA

La **literatura** és l'art de produir un plaer emocional i estètic mitjançant la paraula. També fem servir el mot **literatura** per a designar el conjunt d'obres literàries d'una època o d'un país, d'una llengua o d'una cultura.

La literatura serveix a l'**autor** per a expressar les seues idees i els seus sentiments, per a parlar de la societat en què viu, per a descriure i contar les vivències que ha experimentat o ha imaginat. La literatura permet al **lector** descobrir mons nous, costums nous i altres maneres de pensar i conèixer-se a si mateix i la seua pròpia cultura.

SOM IGUALS: SOM DIFERENTS

Els éssers humans: diversos i iguals

Les persones i els grups humans (pobles, països, nacions...) han de tenir els mateixos drets. Entre aqueixos drets, hi ha el de mantenir les seues característiques personals i col·lectives (costums i tradicions, llengua, cuina, festes, institucions polítiques, esports, etc.). Tots aquests elements són una riquesa per a tota la humanitat.

CONEGUEM LA LLENGUA

Lèxic i semàntica

Les paraules **polisèmiques** són les que tenen més d'un significat, com per exemple *cap*, *gat* o *banc*.

En la **descripció de persones** fem servir adjectius qualificatius que diuen com són aquestes persones, quins trets tenen les parts del seu cos o la seua manera de ser.

Morfologia i sintaxi

Les categories gramaticals són els tipus o classes de paraules d'una llengua i són el **nom**, el **pronomen**, l'**adjectiu**, els **determinants**, els **quantificadors**, el **verb**, l'**adverbi**, les **preposicions** i els **nexes**.

Fonètica i ortografia

L'**alfabet** és el seguit de lletres o grafies que s'empren per a escriure els sons d'una llengua. El nostre alfabet consta de vint-i-sis lletres. Cal tenir en compte que:

- La lletra **ç** (ce trencada: *puça*): es tracta de la lletra **c** modificada.
- Les lletres **k** i **w** només apareixen en paraules d'origen estranger.
- La lletra **y** només apareix com a part del dígraf **ny** (*mntanya*) o sola en paraules d'origen estranger.
- A més a més, en el sistema d'escriptura també hi ha els **dígrafs** (com la **tx** de *clòtxina*) i les **lletres compostes** (com el cas de la **tl** o **tll** en *ametlla* o *ametlla*).

1. Digues cinc qualitats que hauria de tenir el líder d'un grup.
2. Escriu cinc preguntes necessàries per a saber si un company o una companya s'adiu amb la teua colla d'amics.
3. Fes un relat de deu línies, com a mínim, que narre alguna anècdota del teu grup.
4. Explica què és i per a què serveix la literatura.
5. És un fet positiu la diversitat?, o seria millor que tothom (persones i pobles) tingués els mateixos costums, la mateixa llengua, mengés igual, etc.? Per què?
6. Escriu una frase amb els significats que conegues de les paraules polisèmiques següents.
 - a) cap
 - b) xarxa
 - c) ratolí
7. Escriu cinc adjectius que descriuen com és el protagonista del text «Toni Duran».
8. Quines categories gramaticals hem estudiat en aquesta unitat?
9. Digues la categoria gramatical a què corresponen les paraules subratllades de les frases següents.
 - a) El llibre de matemàtiques té una equació a la portada.
 - b) Hui de matí he desdejuntat un suc de taronja i dues torrades.
 - c) M'agrada molt veure el ciclisme per televisió, però jo jugue a bàsquet sempre que puc.
10. Completa les paraules següents amb les lletres o els dígrafs que corresponguen en cada cas.
 - a) Se__e ju__es d'un ju__at men__en fe__e d'un pen__at
 - b) A la pla__a de Co__eus hi ha una pasti__eria.
 - c) L'auto__ilisme és un esport a__iscat i peri__ós.